

Király Zoltán Morzegyakorlat

Akik a Patak környéki falvakból és településekről reggelente gyalog, biciklin, kisvonattal és nagyvonattal jártak be az iskolába, azokat bejáróknak nevezték. Az egész gimnáziumban sokan voltak, egy-egy tanévben olykor harminc-negyven fő ingázott az iskola és lakóháza között.

Alsós koromban, 1948-ban az osztályunkból ketten voltunk bejárók: Benkő Karsai Alsóhatárból, és pedig Bodroghalászról. Többnyire biciklivel jártunk, csak akkor ültünk a kisvonatra, ha nagyon mostoha vagy zord volt az időjárás, avagy fél méternél magasabb a hó.

Osztályfőnökünk, a magyar irodalom és a latin nyelv tanára, dr. Bakos József fokozott fegyelmet követelt meg a tanítványaitól, s hozzánk, az osztályához még szigorúbb volt, különösen alsós korunkban. Nem nagyon kedvelte a bejárókat, mert azok tanítás után, délben hazamentek és az iskolán kívül nem lehetett őket ellenőrizni. Erre pedig – megítélése szerint – néha délután és este is szükség volt.

Ha ugyanis a tanár úr észrevette, hogy romlik a színvonal vagy csökken a szorgalom (különösen tavasszal), esetleg az osztály valamilyen stiklik csinált (például a fiúk szilencium idején fociztak, egyik-másik leányzónk az iskola-kertben randevúzott, netán este néhányan moziba mentek) és ő erről tudomást szerzett, akkor gyakran adott kimenő-megvonást.

Az is előfordult – nem is ritkán –, hogy az egész osztályra “statáriumot” rótt. Ez azt jelentette, hogy a szigor vagy a “büntett” mértékétől függően néhány napig, vagy akár egy-két hétig is csak otthon lehetett tartózkodni, kivéve az iskolába jövést-menést, valamint az internátusoktól ebédre és vacsorára a konviktushoz vonulást és vissza. Jaj volt annak, akit más időpontban meglátott bárhol az utcán vagy az iskolakertben! Ez persze csak a Patakon lakókra és a kollégistákra vonatkozhatott, mert a bejárók délutánra eltűntek a látóhatárról. Irigyeltek is ezért bennünket az osztálytársaink!

A gimnáziumban gyakran délutáni óráink, vagy ún. különóráink is voltak, amikor a bejárók nem mentek haza, hanem meg kellett várniuk a háromkor, esetleg négykor kezdődő órát. De hogy közben ne csellengjenek szanaszét több tanteremben vagy a városban, az igazgatóság kijelölt a földszinten egy osztálytermet, ahol a délutánra maradt bejárók tartózkodhattak, elfogyaszthatták hazai hidegkosztjukat és készülhettek a másnapi leckékből. Ez volt az ún. Bejárók szobája, amint az ajtó fölé erősített felirat is mutatta.

Történt egy napon, hogy a délután háromkor kezdődő különóránk előtt Karcsival betelepedtünk a bejárók szobájába. Előbb falatoztunk, aztán próbáltunk olvasgatni is valamint, de mivel mindössze ketten voltunk a teremben, többnyire rendetlenkedtünk, mint a rakoncátlan csikók. Telefirkáltuk “zöldségekkel” a táblát, a padok tetején sétálgattunk, ahonnan egészen más volt a perspektíva a tanári asztal felé, mint egyéb alkalmakkor.

Ekkor Karcsinak támadt egy jó ötlete. Táskájából elővette a biciklipumpát, odament a bordás öntöttvas fűtőtesthez és kopogni kezdett rajta. A hosszú csőrendszer remekül vezette a hangot, az épület elejétől akár a folyosó végéig is.

- Gyere, morzézzunk! – vetette fel Karcsi.

Nem kellett a nógatás, én is előkaptam a pumpámat, odaálltam a terem másik végében egy ablak alatti radiátorhoz, és szavakkal kopogtunk egymásnak, mert nem is olyan régen tanultuk meg a morzeábécét Hallgató Sándor tanár úrtól.

Néhány lekopogott szó után egyszer csak valahonnan válasz érkezett a csővezetéken.

- Ez jó játék – mondtam. – Feleljünk neki.

Rögtön el is kezdtem az üzenetet lekopogni: Tá-ti-tá | ti-ti | ti-ti-ti-tá | ti-tá | tá-tá-ti | tá-ti-tá-tá | - ami azt jelenti: Ki vagy?

Néhány másodperc múlva kopogva jött a válasz:

- T-a-n-á-r.

Ezen jót röhögünk, és már ment is a válaszuk:

- Egy nagy marha vagy!

- Hagyd abba! – kopogták vissza.

- Majd ha fagy! – üzentük, még erősebbre mérve a koppantásokat.

De kezdtük unni az elég hosszadalmas üzenetváltásokat, s gondoltuk Karcsi-

val, hogy adunk a partnernek egy kis koncertet is. Sűrűn egymás után húzgálni kezdtük a radiátor bordáin a fém pumpákat, s ez így olyan fülsiketítően szólt, akár egy golyószóró.

Ebben a pillanatban kivágódott az ajtó, és a küszöbön vérben forgó szemmel ott állt Bakos tanár úr, az osztályfőnökünk.

Amint később megtudakoltuk, tőlünk vagy két osztályteremmel odébb két órától különórája volt egy másik osztállyal. Alig kezdte el a magyarázatot, amikor csattogva morzejelek érkeztek a fűtőcsövön, úgyhogy elnyomták minden szavát.

- Ki tud morzézni? – kérdezte a fiúkat.

Az egyik jelentkezőt odaküldte a radiátorhoz.

- Mit kopognak?

- Azt kérdezik, hogy “Ki vagy?”

- Válaszold azt, hogy “Tanár”. Mi a felelet?

A fiú végighallgatta a jeleket, majd tolmácsolta Bakos tanár úrnak:

- Egy nagy marha vagy!

Az osztályból kitört a hangos röhögés, a tanár úr dühösen felugrott, odaszólt a gyerekeknek, hogy folytassa a morzézást; ő pedig elindult a folyosón megkeresni az ismeretlen táviratozókat. Minden tanterembe benyitott, de először ellenkező irányban haladt, s a kopogás halkult. Aztán folytatta a másik irányban, az egyre erősödő hangok után. Akkor ért a bejárók szobájához, amikor éppen zengett a fülsiketítő golyószóró-kattogás: krrr-krrr-krrrrrr!

- Na, tessék! Hát persze! – üvöltött ránk, akik egy szempillantás alatt mozdulatlaná dermedtünk az ismert, félelmetes hangra. - Hát persze, a bejárók! Az alsóhatári Benkő! Meg a bodroghalászi Király! A pap fia! Akiknek a tanár egy nagy marha! Mi?! Na, gyertek csak ide! Statárium helyett egy kis útravaló!

Azzal piff-paff, mindkettőnknek mindkét oldalról lekent egy-egy pofont, majd belemarkolt a hajunkba és néhányszor összekocantotta a fejünket. Felszisszentünk, de nem is ez fájt annyira, hanem a szégyen, mert közben a háta mögött már ott hahotázott a fél osztály, akiknek az órát tartotta.

Soha többé nem mertünk morzézni a fűtőtesten.

Bakos tanár út pedig soha többé egy ujjal sem bántott bennünket.

Lehet, hogy azért titokban neki is tetszett a bejárók huncutsága.

Lakó János

Hála a felejtés adományáért

Tegnap lázongtam Uram ellened,
szemedre hánytam vélt sérelmedet:
Nem jól alkottál Isten, feledek!

Tegnap még bántott. Ma másként látok
és hálát érzek, hogy vétket – átkot
el tudok feledni, s megbocsátok!

Temetés

Az eső lágyan permetez,
iparkodik a gyászmenet,
előtte négy pap szaporázza
lépteit a hosszú csuhába’.

Rab az ablakban felnevet;
megáznak künn az emberek...
Egy papnak imáját hallom
mély monoton síri hangon.

A gyászanya se hall, se lát,
nem bántja őt eső, kacaj,
megtört szívvel siratja, jaj!
az elhunyt, kedves kisfiát.

Gyűjtő, 1950.

Balipap Ferenc

Levél a nyárból

(Feleségemnek, Klárinak)

Valamelyik tengernél ülök
valószínűleg nem is
illek a tájba
mintha kiállna
valami mögöttes kontinensből
egy drót egy ág vagy valami rög

ami lehet

ezután

netán

belőle

valamelyik tenger ez itt
nem a Bodrog a barna
ki partja húros ágait
szívemen átcsavarja

Isten rámrótt tétovasága

Véletlen ég
szikár sziget
déliség krónikus délibábjá
a fönt a lent behorpadt inga
a jelenségekben mintha
minden jelenet
hiánya

s megszólít akár hegedűt
Hegyalja ívű égen
cintányérként hárslevelűt
csattogtat szélzenében –

Nem nem – Nem az a világ ez
én itt csak vétlen élek
valamelyik tenger rávett
hullámain henyéljek

Nem én követem el magam
a következmények követnek
Pataknál álltam legutóbb
báméskodva a Bodrogon
a bokrok áradásokról emlékeztek

Az idő elmúlik...

mállik...

végül.

Utak szakadnak vízbe futva.
Itt komp tolakodik eléjük.
Ott tengerré rezeg az utca.

Mint címe-nincsen gondolat
bújok tűnt történetekhez

Sötétedik.

A csillagok

Már nem is tudom
ki hív vagy küld előre
és lehet-e még

Apró udvarok fölé örül ülnek.
Valamelyik tenger mögött

A pataki diákvilág anekdotáiból

Zsizi László

Krk

a végre menni nincs dolog
ha volna folyt időnek

parthajlaton lelóg horog
szél zúg zörögve kőnek

csapódni villám éjszaka
úszó test reng a kékben

lemúlt idők hitbalzsama
előtűn tört reményen

repedne lépte kisgyerek
nem óv őriz rakonca

bokraidban dongsz döngsz sziget
napdárdahegyre szúrt.

Zsirai László

Lelkünkben ébred

Félárbocon a félelem,
 körülöttünk zúg a tenger.
 Mit kezdenénk e végtelen,
 elárvult szerelemmel?

Egy kikötőben két hajó,
 visít villámok fénye –
 Lelkünkben ébred fel a szó
 jóságos napsütése.

Remény

Haragos favágó a szél,
 döntöget korhadt rönköket.
 Fegyelmezett szobrász a tél,
 formáz fagyott fagyöngyöket.

Reményem – ahogyan a Nap
 fagyott fagyöngyben rejtező
 mosolya egyszer kifakad –
 tavaszi derűt hív elő.

Vágyam a kikelet dala,
 álmából ébredő világ,
 madarak vidám kórusa,
 ablak alatti szerenád.

Vágyam természettel biztató,
 lelket simogató mező,
 üzött vadat vidítgató
 vigaszt virágzó
 szent erő.

A pataki diákvilág anekdotáiból

“A pataki diákvilág anekdotakincse” című kiadványsorozatot Panka Károly indította el a húszas évek végén. Az általa - Komáromi János közreműködésével – szerkesztett I. kötet 1927-ben, a II. kötet 1930-ban jelent meg Budapesten, a Pataki Diákok Országos Szövetsége gondozásában. Évtizedek teltek el, mire sor kerülhetett a folytatásra. A Sárospataki Református Kollégium Alapítvány 1995-ben szerkesztőséget kért fel a III. kötet összeállítására Benke István, Bolvári-Takács Gábor, Egey Tibor, Király Zoltán, Lázár Oszkár és Szabó Csaba részvételével. A III. kötet 1996-ban megjelent, alapanyagát Harsányi Istvánnak a hetvenes években gyűjtött anekdotái képezték, a kötet összeállításában közreműködött Fekete Gyula is. A gyűjtés természetesen ezután sem állt

le, s idén ismét megérett az idő az újabb publikációra. Most a várhatóan év végére megjelenő IV. kötetből adunk közre részleteket. Az újjászerveződött Pataki Diákok Szövetsége gondozásában megjelenő kiadvány bőven merít az 1952 utáni korszak humoros történeteiből is. A kézirat lezárásáig – és azt követően is - még van mód további anekdoták beküldésére, a szerkesztőség címe: 1367 Budapest, Pf. 75.

Béla bácsi zavarba jön

Szabó Julika (becenevén Uncika) mesélte, hogy miután leérettségiztek, másnap délután néhány osztálytársnőjével Újhelybe utazott kisvonattal. A pénztár előtt sorban állva, véletlenül hátrafordult és a sor végén megpillantotta Benkő Béla tanár urat. Udvariasan és készségesen felajánlotta neki, hogy megváltja a jegyét, ne kelljen a tanár úrnak a sorban ácsorognia. Béla bácsi hirtelen nem tudta eldönteni, hogy egy érettségizett leányt tegezhet-e továbbra is, vagy már magáznia illik-e, ezért kissé recsegős hangján zavarában ilyen kérdéssel válaszolt:

- Hogy te, hogy maga, hogy én, hogy nekem?

A diákság körében hosszú ideig élt szólásmondásként ez az aranyköpése is.

A sportoló megbüntetése

Az első osztálytól kezdve kitűnő tanuló volt a ricsei Kiss Jóska, emellett az osztály egyik legjobb sportolója is. Persze előfordult, hogy valamilyen oknál fogva készületlenül ment be az iskolába. Egy ilyen alkalommal matekórán Benkő Béla tanár úr felszólította felelésre. Jóska csak hebegett-habogott, melébeszélt, majd mentegetőzni kezdett:

- Tanár úr, egész délután edzésen voltam!

Béla bácsi nem akarta büntetlenül elnézni egy kitűnő tanulónak ezt a példátlan lazaságot, korholni kezdte és nyomatékuul egy kis fülest is le akart neki kenni. Jóska jó reflexszel hirtelen elhajolt a pofon elöl, mire a tanár úr tehetetlen mérgeben kifakadt:

- Mi, fiacskám, te még itt is cselezel? Akkor egyes! – és szemrebbenés nélkül beírta a sok jeles mögé a szekundát.

Vizsga Marton tanár úrnál

Marton János, az egyháztörténet professzora vizsgáztatáskor néha nagyon szégyes volt. Egyik évfolyamtársamnak felteszi a kérdést:

- Beszéljen, kérem Baurról.

A fiú hosszan hallgat.

- Nos, akkor talán beszéljen Straussról.

Semmi válasz, hosszú hallgatás.

- Hát akkor adok magának egy mentő kérdést: hasonlítsa össze a kettőt!

Élő példa

Trócsányi József az első éveseknek a jogi ismereteket adta elő. Az volt a véleménye, hogy a teológus nem lehet jó jogi szakember is, de azért szerette, ha tanítványai, főleg a vizsgáin, kissé világiasabban, "jogászosan" öltözködnek. Egy alkalommal, erre egy kicsit rá is játszva, Kasza József barátunk is jogászosan öltözködve ment a professzor úrhoz, többedmagával, kollokválni. Mivel olyasmivel ő nem rendelkezett, a csokornyakkendőt kölcsönkérte valamelyiküinktől.

- Na, lássuk az első témát! – kezdi a professzor úr körbenézve, s rögtön megakad a szeme Jóska öltözékén, majd így folytatja:

- Tegyük fel, Kasza úr, hogy ez a csinos nyakkendő nem a magáé!

Egy pillanatra mindenki megdöbbsent, de aztán kitért a nevetés. Most a professzor úr lepődött meg, és kérdően nézett a fiúkra.

- Hát az a helyzet, professzor ör, hogy a nyakkendő valóban nem a Jóskáé – magyarázták meg, - csak mára kérte kölcsön, a vizsgára.

- Na, ez az, Kasza úr – kiáltott fel élénken Józsi bácsi, - ez az, amiről hallani szeretnék: tulajdonjog és használati jog!

Logikus magyarázat

Nemcsak a gimnáziumnak, hanem a Teológiai Akadémiának is Szabó Ernő volt az ének-zenetanára. Az egyik órán odaszólt Bene Dezsőnek:

- Bene úr, legyen szíves, fogjon a zongorán egy akkordot, tetszés szerint választott hangnemben.

Dezső tétován megállt a zongora előtt, majd mindkét tenyerével rácsapott a klaviatúrára. A hangszer csengett-bongott, a basszushúrok hörögtek. Ernő bácsi megütközve, rémülten kérdi:

- De Bene úr, hol van itt az összhang?

- Benne van az, tanár úr, kérem – mondja Dezső, – csak ki kell belőle keresni!

Kicsoda ez az ember?

Egyik pataki teológustársam ötödévesen már gyakorlott igehirdető volt, csak egy rossz szokás rabja: a szószéken beszéde közben kinyújtott jobb keze mutatoujjával mindig rámutatott valakire.

Egy alkalommal legátusként Jézus csodatételéről beszélt, amikor a Mester lecsendesítette a háborgó tengert (Máté 8,23-27). A prédikáció folyamán teológusunk többször feltette a tanítványok kérdését: Kicsoda ez az ember, akinek a szavára megszűnt a vihar?

Az első padban ült a kurátor, mellette egy másik férfi. A legátus beidegzett mozdulattal mindig feléje mutatott, amikor feltette a szónoki kérdést?

- Kicsoda ez az ember?

Az illető kezdte kínosan érezni magát, feszengett a helyén, s mikor már vagy negyedszerre hangzott el a kérdés, a kurátor hangosan felkiáltott a szószékre:

- Hagyjon má neki békét, tiszteletes úr, ő a sógorom a szomszéd faluból!

A teológus szoborrá dermedt, majd folytatta beszédét, - de legalábbis akkor és ott nem mutogatott többet.

Diktálás

Mátyás Ernő professzor úr egyszer behívja Szilágyi Lacit kollégiumi dolgozószobájába, hogy gépbe diktáljon neki.

Laci befűzi a papírt a gépbe és vár. Kisvártatva Ernő bácsi ennyit mond: - Ööööö... - és sétálni kezd a szobában fel-le, fel-le. Valószínűleg úgy vélte, hogy amit végiggondolt, azt egyúttal már le is diktálta, mert kis idő múlva megállt és azt kérdezte:

- Mit is írtunk le eddig, kolléga?

- Annyit, professzor úr, hogy: Öööööö – mondja Laci, hangjában egy kis rejtett iróniával és majdnem elnevette magát.

Micsurin felett

- Jó napot, növendékeim! – lépett be hozzánk a tanítóképzőben biológia órára Hajdú András tanár úr (alias Micsurin) és kalapját kb. két méterről művészi ügyességgel röpitette a fogasra. Máris forgatni kezdte az osztálynaplót, a diákok idegeit borzoló különféle szövegek kíséretében:

- Nagyon szeretnének felelni a következők – és elsorolt néhány nevet –, ám

még jobban szeretne felelni ... mondjuk ... Budai Gyula... - de mit szólna Veszprémi, ha nem felelhetne?

Egy másik alkalommal:

- No, nézzük csak, mit hozott a húsvéti nyuszika Sándor György kartársunknak? A keresztespókot hozta neki!

Gyuri lehorgasztott fejjel kicammogott, de miután letelt a három perc gondolkodási ideje is, csak nem tudott felelni. Elégségest még kaphatott volna, ha válaszol legalább egyetlen kérdésre, de ő a cipőorrával való padlókaparással már jelezte, hogy ma aligha fog megszólalni. Micsurin meg a negyedik kérdése előtt nagyot csapott az asztalra és ingerülten szólalt meg:

- Legalább azt mondja meg, mivel táplálkozik a keresztespók?!

Gyuri továbbra is tartotta "karthauzi" fogadalmát.

- Akkor ki mondja meg neki? – fordult az osztályhoz Micsurin.

Baksy Gyszi jelentkezett és jó hangosan mondta:

- A keresztespók vajas kiflivel táplálkozik.

- Miiiiiii? – üvöltött fel a tanár úr. – Mondja el még egyszer, Baksy, mivel táplálkozik a keresztespók?

Baksy készségesen elismételte ugyanazt, miközben az osztály már rázkódott és fetrengett a nevetéstől.

- Baksy vonuljon be az igazgató úrhoz és neki is mondja el ugyanezt!

Gyszi nagy csattogással már igyekezett is az igazgatóiba. Kopogtatás nélkül nyitott be, mert mindenki tudta, hogy Feru bácsi (Zilahi Ferenc) erősen nagyothall. Katonás vigyázásban jó hangosan eldramatizálta az esetet és figyelte a hunyori igazgató úr szempillájának minden rezdülését. A diri csak állt, nézte Baksyt, majd szála szegletét fintorra húzva, gondolatait egyetlen mozdulatban summázta:

- Tuttam, hogy maga vadszamár, de hogy Hajdú is az, - nem tuttam! – és bal kezéről nagyot lendítve, kidobta Baksyt.

Gyszi nagy csattogással érkezte, a küszöbnél lecövekelt.

- Na, mit szolt az igazgató úr? – kérdi Hajdú.

- Tessék megengedni, hogy ne mondjam el!

- De mondd csak! Ki vele!

- "Tuttam, hogy maga vadszamár, de hogy Hajdú is az, - nem tuttam!"

Sok udvarlásunkba került Hajdú tanár úrnál, amíg Baksy bejöhett a biológiaórákra.

Az anekdoták közlői:

Budai Gyula, Horkay Barna, Mayer József, Szabó István és Takács Béla.